

EGÜ juhatuse seisukoht

Tehnovõrkude andmete kättesaadavus, nende kvaliteet, võrguvaldajate suhtumine, protseduur, vastutuse jagunemine

Üldine olukord tehnovõrkude teemaga on aastakümneid olnud problemaatiline ja geodeetide positsioon (geodeetidelt oodatav töö ja vastutus, neile klientide poolt makstavad tasud ja neilt võrguettevõtete poolt võetavad teenustasud) on tugevalt tasakaalust väljas, geodeetide kahjuks.

Tegemist on väga mitmetahulise teemaga, milles on oluline roll võrguettevõtetal, ehitajatel, projekteerijatel, tellijatel, omavalitsustel, geodeetidel, riigil, järelevalveteenuse osutajatel ja ka teistel turuosalistel.

Kahjuks on geodeetid praktikas jäänud nõrgemasse rolli. Samas oodatakse neilt, et nad mõõdistaksid täpselt tehnovõrkude maa-aluseid (varjatud) elemente, mida otse mõõta ei saa. Kaudsed tehnoloogiad on ülemäära kallid või tulemuse poolest ebakindlad. Riik ja võrguvaldajad loodavad, et andmete kvaliteet paraneb projektipõhiselt – kellel on huvi / vajadus ehitada, maksab igal korral teatud ulatuses tehnovõrkude asukohtade väljaselgitamise kinni. Selline olukord ei ole jätkusuutlik, sest kvaliteetsete andmete loomine toimub kaootiliselt ja puudub ühtne visioon, kuidas olukorda oluliselt parandada.

Seadus sätestab iga ehitise (hoone, tee, tehnorajatis vm) **omaniku** suhtes **kohustuse teada ehitise asukohta ja esitada see omavalitsusse ning selle kaudu Ehitisregistrisse (EHR)**. Kahjuks on nii enamik omavalitsusi kui EHR nõrgad selle kohustuse täitmist kontrollima. Kontrollitakse küll eraisikuid, nõudes neilt täpseid asukohaandmeid oma ehitiste kohta nii ehitus- kui kasutusloa menetlusel, kuid võrguettevõtteid sarnase hoolega miskipärast ei kontrollita.

Lisaks on tehnovõrkude omanikel kohustus nende asukohaandmed esitada tänase Maa-ameti kitsendusi põhjustavate objektide infosüsteemi (KPO IS) nii, et need oleksid nähtavad avalikus geoportaalis (arusaadavalt välja arvatud need, mille kohta kehtib teabe varjamise nõue). KPO IS-ga on olukord küll tasapisi paranenud, kuid on arenguruumi kuna:

- kohustuse mittetäitmist ei sanktsioneerita;
- KPO IS on informatiivne, selle alusel ei tehta reaalelus olulisi otsuseid ja tehinguid;
- andmete avalik kättesaadavus on suunatud vaatamisele, mitte registrist vektorkujul originaalandmete saamisele;
- infosüsteemi esitatakse palju ebakvaliteetset ja moonutatud infot;
- paljud võrguettevõtted teevad ära ühekordse esituse ja edasisi muutusi kas ei esita või teevad seda väga pika ajavahe tagant;

- kitsenduste talumise teema ei ole Eestis andmete puudumise, osapoolte ebavõrdsuse ja talumistasude väikse tõttu rakendunud nii nagu näiteks Lääne-Euroopas.

Näide olukorrast, millal peab geodeet saama teha võrgurajatis teostusmõõdistust.

Võrguettevõtted käituvad oma andmete väljastamisel erinevalt ja on mitmeid sarnaseid toimimisviise, mis tekitavad probleeme. Andmete väljastuse ja geodeetilise joonise kontrolli / kooskõlastamise eest võetakse teenustasusid, mis paljudel juhtudel on mõistlikus piires (näiteks 10–30 eurot sõltuvalt töö suurusest). Samas võib tasu olla ka palju suurem, eeskätt aktsiaseltside Gaasivõrk, Eesti Raudtee ja Telia puhul. Tasu sõltub ka sellest, kuidas võrguettevõtte otsustab, millist võrgurajatist peab objektile tulema määrama tema esindaja. Telia puhul on tasu suuruses vähemalt korrelatsioon projekti tegeliku mahuga ja vajadusest nn „lisateenuse“ tellimiseks saab teada juba töö algetapis. AS Gaasivõrk ja Eesti Raudtee puhul on tasud aga geodeetiliste tööde turuhindadest ja klientide taluvuspiiridest kordades üle. Mõlema puhul „ähvardavad“ ka väikesi, alla 1-hektarisi töid 150+km eurot hinnaga Gaasivõrgu teenustasud ja 2 või 3 korda rakenduvad 60+km eurot hinnaga Eesti Raudtee teenustasud. Viimasel juhul võetakse tasu mitu korda ehk ka kooskõlastamata jätmise eest. Sageli ei ole andmeid, mille alusel geodeesiaettevõtte saaks kliendi jaoks eelnevalt hinnastada kooskõlastuste tegevust nii, et kumbki pool kahju ei kannaks.

Sageli esineb juhtumeid, kus üks kord teatud lõigus välja peilitud võrgurajatisi tuleb tulevikus uuesti veel välja peilida, kas geoloogiatööde, ehitustööde või järgmiste projektide geodeesiatööde käigus. Kõik osapooled maksavad igakord võrguettevõtetele teenustasusid samas kui paljudes Euroopa riikides on tehnovõrkude asukohaandmed põhjendatud huvi korral tasuta alla laetavad. Osades võrguettevõtetes on info võrgurajatiste kohta „teadjameeste“ peades, kelle puudumisel, pensionile minekul vm läheb (ja on juba ka läinud) kaotsi ka väärtuslik info olemasolevate rajatiste kohta.

Teine teema on **vastutuse** pool. Alates sellest, et osad ettevõtted ei kontrolli ega kooskõlasta geodeetilisi alusplaane üldse (näiteks AS Tallinna Vesi), ei anta geodeedile ka garantiid andmete õigsuse eest. Seda kirjutatakse tihti kas otse või kaudsemalt välja ka vastustes, lisades näiteks ka kooskõlastusele märke „Geodeet vastutab andmete õigsuse eest“. Nii muudetakse klientide poolt sisse ostetud teenuse tulemused informatiivseks ja mitte õiguslikku jõudu omavaks. Oma osa pikalt kehtinud kehvast olukorrast on ka teistel osalistel, sh geodeetidel.

Geodeedid ei taga sageli nõuetele vastavaid teostusjooniseid. Nad kas pole saanud vahetult mõõta juba kaetud rajatisi ja peavad seetõttu „luuletama“. Samuti satuvad nad, olles lepingulises suhtes ehitajaga, kergesti mõjutamise ja manipuleerimise alla, et näidata joonistel tehnovõrgu andmeid tellijale sobivamana. Geodeetilisi alusplaane tegevatel geodeetidel jääb sageli projekteerijale edastamata oluline lisainfo võrkude andmete või neis sisalduvate probleemide kohta.

Ehitajad jätavad sageli geodeedi õigel ajal objektile kutsumata ja nii võib olla kaetud võrgurajatisi juba võimatu geodeetiliselt mõõta. Selle põhjused võivad olla teadmatus, unustamine, aga ka rahaline kokkuvõtte jm. Ehitaja ja ehitusjärelevalve poolt ei kontrollita alati teostusjooniseid üle, eriti materjalide, sõlmede jm spetsiifilistes küsimustes, mis võib olla geodeedi erialase ettevalmistusega mitte vastavuses.

Projekteerijad usuvad sageli geodeetilisi alusplaane liiga idealistlikult eeldades, et kõik, mis nendel plaanidel ja kaasnevates andmetes on, on ideaalselt täpne. Ei olda kursis geodeetilise töö iseärasustega ja lubatud tolerantsidega.

Omavalitsused, eriti väiksemad, ei suuda tagada ehitus- ja kasutusloa toimingutes, aga ka olemasolevate võrkude kohta, et tehnovõrkude andmed oleksid kogutud ja esitatud.

Riik ei ole suutnud tagada, et tema loodud õigussüsteem oleks rakendunud nii, et tehnovõrkude andmetega ei oleks nii palju probleeme ja et tema loodud registrid (EHR ja KPO IS) oleksid tuntuvalt tõstnud andmete kättesaadavust ja kvaliteeti kaasaja võimalustele vastavalt.

Suuremad tellijad ja nende ehitusjärelevalve tihti ei ole piisavalt pädevad antud teemas ja see jäetakse kas piisava tähelepanuta või vastupidi, reageeritakse üle tellijapoolsete ebareaalsete erinõuetega või ametniku täpsusega nõuete punktide ja täitmise linnukeste taga ajamisega.

Lõpetades ära juba aastaid kostva olukorra üle kurtmise, toome järgnevalt välja **Eesti Geodeetide Ühingu juhatuse kokkuvõtavad seisukohad ja ettepanekud**:

1. Tehnovõrkude asukohaandmete õigsuse ja kättesaadavuse peamine tagaja ja **vastutaja on võrgu omanik ehk võrguettevõtte**. See on kirjas Katastriseaduses § 19¹ (2) ja seda tuleb täita ning täitmist teiste osapoolte poolt ka nõuda.
2. **Teostusjooniseid võivad mõõdistada ja koostada üksnes pädevad ja erapooletud geodeedid**.
3. Ehitajal tuleb tagada eeldused, et **kaetavad rajatised saavad õigel ajal geodeedi poolt ära mõõdetud** ja geodeet tagab kokkulepitud aegadel kvaliteetsete mõõtmistööde läbiviimise ja korrektsete jooniste koostamise ja esitamise. **Ehitajad peavad teadma ja täitma, geodeedid mõõtma ja andmed esitama, järelevalve teadma ja nõudma**.
4. **Ilma geodeedi koostatud teostusjooniseta ei või võrgurajatisele anda kasutusluba**. Teostusjoonise esitamise kohustus on mainitud Ehitusseadustiku § 15 (3). Seda punkti tuleb täpsustada, et **teostusjooniste tegija saab olla vastava kutsetunnistusega geodeet**.
5. Tuleb kaaluda, kas ei ole mõistlik viia järelevalve kohustusega ehitusobjektidel tehnovõrkude mõõdistamise tellimine omanikujärelevalve kohustuseks – et välistada mõjutusi andmete manipuleerimiseks või kohustuste täitmata jätmiseks. Ettepanek vajab muudatusi seadustes.
6. Teostusjoonised ja neis sisalduvad andmed saavad kõigile huvitatud osapooltele, eeskätt tuleviku projektide jaoks geodeetilisi uuringuid tegevatele geodeetidele vabalt ja tasuta kättesaadavateks. **Vastutus teostusjoonise vigade eest jääb teostusjoonise autorile** (ka tuleviku teistes ehitusprojektides) kuni vastava tehnovõrgu või selle osa likvideerimise või ümberehitamiseni. See punkt tuleb lisada ehitusseadustikku või selle alamaktidesse.
7. **Geodeetilise uuringu jaoks saadakse vajalikud võrkude andmed otse teostusjoonistelt või geoinfosüs-**

teemidest, mille lähteandmeteks on olnud teostusjoonistelt tehtud moonutusteta sissekanded. See puudutab ka tehnovõrkude kaevude andmeid ja kõrgusandmeid, mille loomine käib teostusjooniste, mitte geodeetilise alusplaani koostamise faasis. Samuti ehitusseadustiku alamakti, topo-geodeesia ehk „MKM määruse“ uue redaktsiooni teema.

Kui jõutakse selle ettepaneku rakendumiseni, võivad kõik osapooled:

- a. Kaob ära vajadus topo-geodeetilisi töid kooskõlastada.
  - b. Geodeet jääb vastutama, et ta hangib pädevatest allikatest andmed ja lisab need oma joonisele.
  - c. Võrguvaldaja jaoks kaob või väheneb oluliselt nende jaoks tülikaks nimetatud lisateenuse maht. Võrguvaldaja jääb vastutama, et õiged andmed oleksid olemas pädevates registrites.
  - d. Projekteerimise tsükkel lüheneb oluliselt, muuhulgas ka selle tõttu, et geoloogilisi töid saab hakata tegema peaaegu paralleelselt geodeesiaga, sest ei ole vaja enam oodata geodeesia kooskõlastusi ja kaeveloa menetlus lihtsustub.
  - e. Nagu näha, võivad sellest nii geodeet, geoloog, projekterija, võrguvaldaja ja põhilisena tellija, kes saab projekti kiiremini ja eelduste kohaselt ka odavamalt kuna langeb ära hulk ebavajalikke toiminguid.
8. **Massiline kaevude avamine ja uurimine ehitusprojekti geodeetilise alusplaani koostamise käigus, eriti näiteks liikluspindadel ei ole mõistlik.** Olemas-

solevate kaevude uurimine muutub reegli asemel põhjusega erandiks. Olukorrad, kus väljas tehtud mõõdistuste ja maa-aluste andmete võrkude andmete vahel on vastuolud, lahendatakse parimal võimalikul moel ja nende tulemused peab geodeet esitama nii registritesse kui puudutatud võrguettevõtetele, kes omakorda viivad sisse muudatused oma andmetes. Vastav täpsustus tuleb sisse viia „Topo-geodeetilise uuringu määruse“ uude redaktsiooni. Korrigeerida tuleb aga ka registreid ja võrguettevõtteid puudutavat seadusandlust. **EGÜ liikmed vaidlustavad edaspidi taolised hanketingimused, kus tehniline kirjeldus nõuab kaevude põhjusega massuurimist.**

9. Täpsed ruumiandmed tehnovõrkude kohta koondatakse Maa-ametisse või selle õigusjärglasesse, kes arendab KPO IS baasil välja reaalselt toimiva registri, kust saab importida nii täpseid andmeväljavõtteid, originaaljooniseid kui tulevikus ka 3D-mudeleid. **Vastutus andmete õigsuse eest jääb võrguettevõttele.**

Eesti Geodeetide Ühing teeb endast oleneva, et mõjutada seadusandlust, hanketingimusi ja väljakujunenud praktikaid soovitud suundades vastavalt eespool toodud ettepanekutele.

Eesti Geodeetide Ühingu juhatus hakkab kõigi eespool mainitud osapoolte seas neid seisukohti jõuliselt levitama. Samuti tegema teavitustööd ja koolitusi geodeesia põhimõtetest ning võimalustest tehnovõrkude mõõdistamisel, et harida ja arendada nii geodeete kui teisi osapooli. Soovitame seda teha kõigil ühingu liikmetel ja ka teistel meie eriala inimestel.